

**ГУЦУЛЬЩИНА – ХХІ СТОРІЧЧЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ГІРСЬКОЇ
ПРИРОДИ ТА ЕТНІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ В ГУЦУЛЬСЬКОМУ
РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

**Матеріали науково-практичної конференції, що відбулася у
рамках XXV Міжнародного гуцільського фестивалю
(м. Яремче, 27 липня 2018 року)**

Яремчанська міська рада
Карпатський національний природний парк
Всеукраїнське товариство «Гуцульщина»

**ГУЦУЛЬЩИНА – ХХІ СТОРІЧЧЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ГІРСЬКОЇ ПРИРОДИ ТА ЕТНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В
ГУЦУЛЬСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Матеріали науково-практичної конференції, що відбулася у рамках XXV
Міжнародного гуцульського фестивалю
(м. Яремче, 27 липня 2018 року)

Яремче 2018
Yaremche City Council

УДК [502.77+574/578+592/599+911.2+634.0+379.85](234.421.1)

Гуцульщина – XXI сторіччя: проблеми та перспективи збереження гірської природи та етнічної культури в гуцульському регіоні Українських Карпат в умовах глобалізації. Матеріали науково-практичної конференції, що відбулася у рамках XXV Міжнародного гуцульського фестивалю (м. Яремче, 27 липня 2018 року)

Ред. кол. Киселюк О.І. (відп. ред.) та ін. – Яремче, 2018. – 240 с.

У збірнику матеріалів розглянуто роль і завдання органів місцевого самоврядування, громадськості та представників науково-дослідного та освітнього сектору у збереженні етнокультурної та природної спадщини Гуцульського краю в історичному контексті та сучасних умовах глобалізації.

Рекомендується для спеціалістів широкого профілю – істориків, етнографів, біологів, географів, природознавців.

Редакційна колегія : Киселюк О.І. (к.б.н. – відповідальний редактор), Гамор Ф.Д. (д.б.н.), Гайдук Л.М., Зеленчук І.М. (к.і.н.), Корчемлюк М.В. (к.т.н.), Кравчинський Р.Л. (к.г.н.), Слободян В.Я., Слободян О.М. (к.б.н.), Стефлюк Д.П., Тимчук О.В., Тимчук Я.Я.

THE HUTSUL REGION OF THE UKRAINIAN CARPATHIANS IN THE XXI CENTURY: PROBLEMS AND PROSPECTS OF CONSERVATION OF MOUNTAIN NATURE AND ETHNIC CULTURE IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Proceedings of the Scientific-Practical Conference, which took place within the framework of XXV the international festival (Yaremche city, July 27, 2018)

Editorial staff: O.Kyseliuk (responsible editor) and others. Yaremche, 2018. – 202 p.

The book contains materials about the role and mission of local governmental institutions, community members, scientists, researchers and educators in conservation of ethnic, cultural and natural heritage of the Hutsul region in historical context and in modern conditions of globalization.

The book is recommended for historians, ethnographers, biologists, geographers and nature scientists.

Editorial staff: O. Kyseliuk (PhD – Responsible editor), F. Hamor (DSc), L. Haiduk, I. Zelenchuk (PhD), M. Korchemliuk (PhD), R. Kravchynskiy (PhD), V. Slobodian, O. Slobodian (PhD), D. Stefluk, O. Tymchuk, Y. Tymchuk.

ISBN

- © Карпатський національний природний парк
- © Яремчанська міська рада
- © Всеукраїнське товариство «Гуцульщина»

З М І С Т

Секція 1. Етнокультурна спадщина місцевих громад : проблеми та перспективи

Антонович Є.А., Близнюк М.М., Михайленко В.Л., Обуховська Л.В. Міжнародна Карпатська Школа Етнодизайну: Косів-Яремча 2018...	9
Бабій Н.П. Кураторська діяльність Богдана Губаля у період 1990-2006 рр.....	12
Балух М.М. Етнокультурна спадщина як засіб формування свідомого ставлення до здоров'я в умовах глобалізації.....	16
Бондаренко В.В., Кривуц С.В. Вища дизайнерська освіта – один із шляхів краєзнавчого забезпечення туризму на Слобожанщині	19
Бучківська Г.В. Етнокультурне становлення та розвиток майбутнього вчителя початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.....	23
Варивончик А.В. Етнографічні образи як мотивуючий фактор у творчості майстрів вишивання.....	26
Волинська О.С. Традиції художньої освіти на Гуцульщині: етнопедагогічний феномен.....	28
Вольська С.О. Культура етнодизайну у суспільному житті українського народу.....	33
Гнатюк Н.М. Історико-культурні пам'ятки Яремчанщини як важливі об'єкти для розвитку туризму в регіоні.....	34
Дорожникова Р.М. Формування етно-мистецької освіти позашкільних закладів (З досвіду роботи)	37
Зеленчук І.М., Зеленчук Я.І. Верховинщина, як історико-етнографічний центр гуцульського регіону України.....	39
Кардашов В.М., Чемерис Г.Ю. Етнокультурна спадщина Півдня України – актуальна тематика дослідно-експериментальної роботи та дипломних проектів майбутніх дизайнерів.....	43
Косило Л.С. Методика проведення краєзнавчо-літературної екскурсії.....	47
Косило Л.С. Форми природоохоронної роботи з туристами на території Карпатського НПП.....	54
Кузан Н.І. Роль творчої лабораторії “Мистецька Бойківщина” у дослідженні та популяризації бойківської вишивки.....	55
Кюнцлі Р.В., Степанюк А.В. Збереження та оновлення традиційного архітектурного середовища українського села – основа відродження етнічної культури в сучасних умовах.....	57

Мельник У.В. Оновлення міського історичного середовища Івано-Франківщини як об'єкт наукових досліджень.....	61
Мовна М.В. Перший путівник Гуцульщиною Яна Грегоровича: мандрівка на Чорногору.....	65
Мовна М.В. Яремчанський клуб і перший путівник кліматичною місцевістю Яремче 1907 року	68
Носа В. Владика Іван Маргітич - душпастир Рахівських гуцулів.....	72
Обуховська Л.В. Етнодизайн критого аквапарку в місті Яремча як приклад застосування етностилістики у вирішенні рекреаційно-розважальних закладів у туристичному історико-етнографічному регіоні України.....	78
Обуховська Л.В. Етнодизайн малих архітектурних форм на прикладі Гуцульщини	81
Пазинюк М. Сучасний декоративний розпис.....	85
Папарига М. Вплив державного кордону на культуру гуцулів Мараморощини.....	89
Паска Т.В. Роль музейної педагогіки у збереженні, дослідженні і популяризації гуцульщинознавства на теренах Надвірнянщини	95
Пониполяк П.М. Погляд у минуле. Етимологічна гіпотеза походження назви «гуцул».....	99
Проців О.Р. Роль громадських організацій Галичини середини ХІХ - початку ХХ ст. у збереженні фауни Гуцульщини.....	105
Ремешило-Рибчинська О.І. Ревалоризація проти деформації етнічних традицій в архітектурі культурного ландшафту.....	109
Романенко Н.Г., Корякіна А.О. Етнічні мотиви Гуцульщини в дизайн-проектванні інтер'єрів сучасних туристичних котеджів.....	112
Сорохманюк О.П. Допитливість як першооснова знань гуцульської звичаєвості.....	116
Стефлюк Д.П. Роль ГО Всеукраїнське товариство «Гуцульщина» в збереженні етнокультурних цінностей в умовах глобалізації.....	120
Стефлюк Д.П., Масляник О.І. Гуцульський Зрив: сторіччя на тлі епохи.....	124
Стефурак Ю.П., Пасайлюк М.В. Василь Григорович Стефурак – лікар і видатний громадський діяч Гуцульщини.....	129
Флис С.С. Постаць отця Мелетія Недільського в історії Галичини кінця ХІХ – поч. ХХ ст.....	132
Черкесова І.Г. Вивчення туристичних стосунків Південно-бузького Гарду на річці Бог та Карпатського регіону на основі гранітних форм Богині Матері.....	135
Шторин А.О., Шторин А.М. Неовізантійські поліхромії церкви Вознесення с. Іванківці на Поділлі в дискурсі сучасної мистецької освіти...	139

РОЛЬ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ, ДОСЛІДЖЕННІ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГУЦУЛЬЩИНОЗНАВСТВА НА ТЕРЕНАХ НАДВІРНЯНЩИНИ

ПАСКА Т.В.

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

У статті висвітлено розвиток музейної справи та особливості музейної педагогіки на теренах Надвірнянщини. Акцентовано увагу на важливості функціонування громадських музеїв на Гуцульщині як осередків духовності, історичної пам'яті та патріотичного виховання молоді. Розкрито досвід роботи кращих музеїв у справі збереження, дослідження і популяризації гуцульщинознавства.

Гуцульщина – один з етнографічних регіонів України, де, всупереч багатовіковому перебуванню під владою різних держав, збереглася унікальна духовна і матеріальна культура її мешканців і де вона динамічно продовжує розвиватися і примножуватися.

У 90-х роках ХХ ст. у науковий обіг увійшов термін «гуцульщинознавство», яким стали послуговуватися в освітньо-культурному просторі галицької, буковинської та закарпатської Гуцульщини. За визначенням академіка М. Стельмаховича, гуцульщинознавство – це система знань про Гуцульщину, що висвітлює історію цього краю, його мову, природу, життя, побут, родинні і громадські стосунки, заняття, матеріальну і духовну культуру гуцулів [4, с. 50]. Науково-практичні засади сучасного гуцульщинознавства розробили відомі педагоги Гуцульщини Роман Скульський, Петро Лосюк, Ігор Пелипейко, Аделя Григоров, Петро Шкрібляк, Іван Зеленчук та ін.

Глибокі етнокультурні дослідження Гуцульського регіону, пізнання історії рідного краю, його традицій і звичаїв немислиме без функціонування мережі музеїв – справжніх центрів збереження історико-культурних цінностей, осередків духовності, засобу потужного виховного впливу на молодь.

У Надвірнянському районі за роки незалежності створено понад десять громадських і приватних музеїв, які активно прилучають молодь до надбань історико-культурної спадщини Гуцульського краю, розвивають музейну педагогіку, пропагують музейні цінності. Серед них – п'ять шкільних історико-краєзнавчих та етнографічних музеїв у селах Добротові, Саджавці, Чернику, Красній, Молодкові. Крім того, активно досліджують і популяризують гуцульщинознавство народний музей історії Надвірнянщини (м. Надвірна), літературно-краєзнавчий музей Марійки Підгірянки (с. Білі Ослави), музей нафтопромислів Галичини (с. Пнів), Гуцульська світлиця-музей (м. Надвірна), Делятинський краєзнавчий музей та природничий музей карпатського лісу (сmt. Делятин), Приватний етнографічний музей та музей «Історія підпільної Української Греко-Католицької Церкви» при парафії Св. вмч. Параскеви УГКЦ (с. Фитьків), картинна галерея художника Степана Герелишина (с. Стримба).

Вагомий внесок у розвиток музейної педагогіки і краєзнавчого руху Надвірнянщини зробили ентузіасти музейної справи Олександра Зварчук,

Іван Янко, Василь Левицький, Валерій Паска, Федір Кухарчук, Михайло Семкіяш, Андрій Мисюк, Михайло Максим'юк, Іван Качанюк, Микола Григорук та ін.

Музей історії Надвірнянщини створений історико-просвітницьким товариством «Меморіал» у 1995 р. з метою відтворення історичної правди про героїчну боротьбу українського народу за свою незалежність на території Гуцульського краю. Експозиція музею розміщена у 14 залах двоповерхового приміщення та у підвалі приміщення, в якому довгий час перебували каральні установи поневолювачів – НКВС, гестапо, КДБ. Тут у підвалах ще збереглися кров і написи тих оборонців рідної землі, які у 1940-50-их роках боролися за волю.

Музей пропонує такі розділи експозиції: «Історія боротьби проти всіх поневолювачів краю до ХХ ст.», «Перша Світова війна: УСС, УНР, ЗУНР, утворення політичних партій», «Радянська влада в Західній Україні, більшовицький терор 1939-1941 рр.»; «Німецька окупація краю. Створення УПА»; «Боротьба УПА проти фашистського та більшовицького режиму»; «Процес становлення Української державності 80-90 рр. ХХ ст.»; «Народознавча світлиця»; «Історія ремесел та промислів Надвірнянщини»; «Славні країни». Три зали займає культурно-мистецький Фонд ім. Володимира Луціва – співака-бандуриста зі світовим іменем, громадянина Англії, уродженця Надвірної, який у 2001 році передав до музею свій мистецько-культурний доробок. Тут знаходяться безцінні книги, картини, грамплатівки, ноти, музичні інструменти, нагороди В. Луціва, його епістолярна спадщина – невичерпне джерело для митців, науковців, письменників.

Музей став центром науково-просвітницької роботи серед учнівської і студентської молоді, науковців, літераторів. Його працівники надають кваліфіковані консультації у написанні дипломних і курсових робіт, рефератів і доповідей з історії Надвірнянщини.

Фонди музею нараховують біля трьох тисяч різноманітних експонатів – археологічні знахідки, фотодокументи, архівні документи, ужитково-побутове приладдя, зброя різних епох, культурно-мистецькі експонати, серед яких гуцульський одяг, вишивка, писанки тощо [1, с. 144].

Значний досвід краєзнавчої роботи нагромадив шкільний музей історії села Саджавки, який гостинно відкрив свої двері для відвідувачів 11 травня 2003 року. Своєрідним педагогічним кредо учителів, які були ініціаторами його створення, стали слова великого патріота України Івана Огієнка: «Бережімо все своє рідне, щоб не винародовитися, щоб не забути свого народу, з якого ти вийшов. Бережіть свою віру, звичай, свою мову і тим збережете національну істоту свою» [1, с. 190]. Розуміючи важливість музейної педагогіки, освітяни проводять цілеспрямовану і послідовну краєзнавчу роботу, залучаючи до неї учнів школи, їхніх батьків, сільську громаду. За півтора десятиліття у результаті пошукової експедиції «Люби і знай свій рідний край» вдалося зібрати більше тисячі речових експонатів, а також багато цінних документів, фотографій, спогадів старожилів пов'язаних з історією рідного Гуцульського краю.

На базі музею працює краєзнавчий гурток «Дивокрай», учасники якого

проводять оглядові і тематичні екскурсії по музею, збирають і досліджують старожитності свого села. У складі гуртка діють секції літописців, реставраторів, кореспондентів, екскурсоводів. Крім того, в школі запроваджено факультативний курс «Історія рідного краю». Систематично проводяться в музеї уроки з історії, географії, літератури, художньої культури, заняття гуртків і факультативів гуманітарного циклу, виховні години, зустрічі з відомими односельчанами, шкільні конференції і свята.

У музеї зберігаються рідкісні археологічні знахідки, виявлені на території села – кам'яні скребачки, рубила, сокири доби неоліту. Тут представлені стародавній одяг, гончарний посуд, знаряддя праці, побутові речі селян, колекції монет, банкнот і нагрудних відзнак різних періодів, залишки зброї періоду Першої і Другої світових воєн та озброєння сучасних захисників України від російського агресора. Велику цікавість викликають вироби народних художників, майстрів та умільців Яреми Оленюка, Романа Іваночка, Параски Ясінчук, Марії Мочернюк, Марії Лисак, Софії Павелюк, Миколи Мочернюка, Лілії Тороус.

Шкільний історико-краєзнавчий музей с. Добротова створений у 2002 році, а в 2008 році отримав статус «народного». В експозицію музею входять 14 розділів з найдавніших часів до сьогодення. Її доповнюють такі оригінальні експонати – скульптура язичницького бога Сонця, діючий макет «Місто Добрилів», макет «Пітекантроп», скульптурні композиції «Селяни початку ХХ ст.», «Весільна пара», «Партизани в лісі».

У Черніківському шкільному музеї, відкритому у 2002 році, зберігаються архівні копії маловідомих наукових творів знаменитого українського етнографа, фольклориста, дослідника Гуцульщини Антіна Онищука (1883-1937 рр.), який жив і працював учителем у Чернику.

З метою вшанування пам'яті відомої гуцульської письменниці і педагога Марійки Підгірянки (1881-1963 рр.) у с. Білі Ослави в 1996 році відкрито літературно-краєзнавчий музей, який висвітлює її життєвий і творчий шлях. Музей розміщений в трьох великих кімнатах будинку-резиденції священика біля Материнської церкви, пам'ятки дерев'яної архітектури державного значення, збудованої в 1746 р. Експозиція музею збирала близько 900 експонатів, частина з яких – особисті речі поетеси та видання її творів [3].

У 2013 році у селі Пнів відкрито єдиний в Україні музей нафтопромислів Галичини, який, за версією порталу «Itinery», увійшов у топ-10 найнезвичайніших музеїв України [2, с. 7]. Становлення нафтовидобутку на Гуцульщині бере початок від 1771 року, а промисловий видобуток надвірнянської нафти (Пасічнянське і Битківське нафтові родовища) розпочався з 1860-го року. Відвідувачів музею захоплюють не лише різноманітні експонати, а й театралізована реконструкція акторів-аматорів, які майстерно відтворюють спосіб добування нафти у давнину. На базі музею освітяни району проводять семінари методичних об'єднань вчителів історії, географії, фізики. Педагоги та учні під час оригінальних відкритих уроків, цікавих екскурсій мають можливість пізнати нележку, але благородну працю нафтовиків у різні історичні часи становлення і розвитку нафтової промисловості. Для молодого покоління музеїв став і орієнтиром у здобутті професій, і джерелом виховання.

З метою збереження і популяризації гуцульщинознавства у м. Надвірна в липні 2017 року завдяки районному відділенню Всеукраїнського товариства «Гуцульщина» відкрито «Гуцульську світлицю-музей». Вона стала скарбницею цікавих предметів гуцульського побуту – одягу, посуду, предметів вжитку тощо. Тут зібрано тематичний матеріал та світлини (переважно авторства Романа Глодана), які відображають побут гуцулів та історію товариства «Гуцульщина». Розповідається про життєвий і творчий шлях надвірнянців Ірини Яцури (поетеса) і Сергія Орла (композитор), які створили музичний твір «Фестивальний вогонь», що супроводжує щорічні Гуцульські фестивалі.

У 2012 році в селищі Делятин відкрито краєзнавчий музей у старовинному будинку, який належав засновнику Української Радикальної партії, послу віденського парламенту і галицького сейму адвокату Миколі Лагодинському. Тут представлені унікальні експонати – стародавні ікони, картини та скульптури, давні знаряддя праці, гуцульський одяг тощо. Окрема кімната в експозиції присвячена письменнику Маркові Черемшині, який працював в адвокатській конторі М. Лагодинського у Делятині на початку ХХ ст. Крім того, відкрито велику експозицію світлин фотохудожника Михайла Миговича, присвячену воїнам АТО.

Краєзнавці та музезнавці Надвірнянщини продовжують пошуково-дослідницьку роботу, наполегливо збирають, вивчають, систематизують артефакти історичної минувшини Гуцульщини, щоб виховати патріотів рідної землі. Бо історична пам'ять і національна свідомість завжди були і є чистим джерелом духовності та культури народу.

Література:

1. Історія українського визвольного руху в експозиції історичних музеїв: Матеріали конференції, присвяченої 65-й річниці УПА та 10-річчю Івано-Франківського музею визвольних змагань Прикарпатського краю (8-9 жовтня 2007 р.). – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. – 226 с.

2. Мицус М. До Міжнародного дня музеїв. В Україні – єдиний. / М. Мицус // Галичина. Громадсько-політична газета Івано-Франківської області. – 2018. – №44. – С. 7.

3. Музей Марійки Підгірянки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Музей_Марійки_Підгірянки

4. Стельмахович М. Українознавство, народознавство і гуцульщинознавство. Співвідношення між ними // Гуцульська школа, 1997. – № 1. – С. 49-53.